

เรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์ พระมหาชนกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช: การศึกษาในฐานะวรรณกรรม เฉลิมพระเกียรติ

Narratives Adapted from the Story of Mahajanaka
of King Bhumibol: A Study as Panegyric Literature

รัชนิกร รัชตกรตระกูล (Ratchaneekorn Ratchatakortrakoon)¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏในเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก และศึกษาบทบาทของเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ

ผลการวิจัยพบว่าเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกปรากฏลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติอย่างเด่นชัด 2 ประการ ประการแรก คือ เนื้อหาที่แสดงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตามองค์ประกอบของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติอันได้แก่ บทประณามพจน์ การแสดงจุดมุ่งหมายว่าแต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ การบรรยายพระราชกรณียกิจ และบทสรุป ประการที่สอง คือการปรับเนื้อเรื่องพระมหาชนกให้มีองค์ประกอบที่แสดงการเฉลิมพระเกียรติ ทั้งการปรับเนื้อหา การสร้างองค์ประกอบของเรื่อง และ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “เรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก: พลวัตของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในสื่อร่วมสมัย” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยมุ่งเป้า สาขามนุษยศาสตร์ประจำปี พ.ศ. 2559 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

¹ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสร้างองค์ประกอบศิลป์ บทบาทของเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก ในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ แสดงให้เห็นพลวัตของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ ที่นำเสนอผ่านสื่อสมัยใหม่ที่สามารถสื่อแนวคิดในการเฉลิมพระเกียรติไปยังผู้เสพจำนวนมากได้

คำสำคัญ: เรื่องเล่า, บทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก, วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ

Abstract

This article aims to study the characteristics of panegyric literature that appear in the narratives from the story of Mahajanaka and to study the role of narratives from the story of Mahajanaka as panegyric literature.

The study reveals that two characteristics of panegyric literature appear in the narratives from the story of Mahajanaka. The first is content used to glorify King Bhumibol that conforms to the composition of traditional panegyric literature, such as the invocation, the purpose of glorification, the description of royal duties, as well as the conclusion. The second is the adaptation of the story of Mahajanaka using features of glorification, namely: the adjustment of content, creation of the story elements and creation of aesthetic elements. The role of the narratives from the story of Mahajanaka as panegyric literature indicates the dynamics of panegyric literature in that the message of glorification is now conveyed through the new media to mass audiences.

Keywords: Narratives, the Story of Mahajanaka of King Bhumibol, Panegyric Literature

บทนำ

การสร้างและการเสพชาดกดำรงอยู่มาช้านานในสังคมวัฒนธรรมไทย โดยสถาบันพระมหากษัตริย์ดำรงบทบาทสำคัญในการสร้างวรรณคดีชาดก เช่น การโปรดให้แต่งมหานาคตำนานต่าง ๆ ในหลายรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชทรงดำเนินตามรอยบุรพกษัตริย์ในอดีต ทรงนำชาดกเรื่องที่ 2 ในทศชาติชาดก คือ มหาชนกชาดก มาดัดแปลงเป็นบทพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกเผยแพร่ออกสู่สาธารณชนครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2539 อันเป็นปีกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล และในปี พ.ศ. 2542 อันเป็นปีเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตีพิมพ์พระมหาชนกฉบับการ์ตูน (2542, หน้า (3), เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

ในโอกาสสมนาภังคเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ

(พ.ศ. 2542) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกฉบับการ์ตูน โดยโปรดเกล้าฯ ให้ศิลปินผู้ชำนาญการที่สุดเป็นผู้วาดรูป และโปรดฯ ให้พิมพ์ด้วยกระดาษไทยเพื่อความประหยัด ให้ทุกคนมีโอกาสได้อ่าน

หลังจากการเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2539 เกิดการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพระมหาชนกหลายสำนวน หลากรูปแบบ เช่น ลิเก ละครเวที กล่าวได้ว่าพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกมีการผลิตซ้ำมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับพระราชนิพนธ์เรื่องอื่น ๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นปัจจัยจากที่มาของบทพระราชนิพนธ์ที่เป็นทศชาติชาดก อันเป็นเรื่องเล่าทางพุทธศาสนาที่รับรู้อย่างกว้างขวางในสังคมวัฒนธรรมไทย

แม้จะไม่สามารถระบุจำนวนได้อย่างแน่ชัดว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา มีเรื่องเล่าที่ผลิตซ้ำจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกทั้งสิ้นกี่สำนวน แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า เรื่องเล่าเกือบทุกเรื่องมีวัตถุประสงค์ในการผลิตซ้ำเหมือนครั้งแรกที่ตีพิมพ์ บทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ทั้งฉบับดั้งเดิมและฉบับการ์ตูน คือ ผลิตซ้ำเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยเลือกบริบทเชิงเวลาในการผลิตซ้ำเป็นช่วงเวลาที่ใกล้วันเฉลิมพระชนมพรรษา หรือวันครบรอบการครองสิริราชสมบัติ ด้วยจุดประสงค์และบริบทเชิงเวลาในการผลิตซ้ำเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์

พระมหาชนกลเหล่านี้จึงเป็นตัวบทที่น่าสนใจศึกษาว่า นอกเหนือจากการดำเนินเรื่องตามบทพระราชนิพนธ์แล้ว เรื่องเล่าเหล่านี้ยังปรากฏลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติลักษณะใดบ้าง และในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกลมีบทบาทอย่างไร

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏในเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
2. เพื่อศึกษาบทบาทในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

การทบทวนวรรณกรรม

เนื่องจากบทความนี้มุ่งศึกษาเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกลในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ จึงมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2 กลุ่ม คือ

1. งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องเล่าที่สืบเนื่องจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกลแม้ว่าเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกลจะปรากฏการผลิตซ้ำในสื่อหลายประเภท แต่กลับปรากฏงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์จำนวนไม่มากนัก เช่น กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี (2552) อักษรราวดี เสียงดัง (2554) รุจิภาส ภูธนัญญณฤภัทร (2555) สุภักดิ์ มหาวารการ (2556) และคมชวีร์ พสุริจันทร์แดง (2558) นอกจากนี้งานวิจัยเหล่านี้มีประเด็นในการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน คือ ศึกษาการปรับตัวบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกลให้เข้ากับสื่อประเภทใหม่ อาทิ ละครเวที การ์ตูน
2. งานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีประเภทอื่นในฐานะวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ งานวิจัยในกลุ่มนี้มีไม่มากนัก ได้แก่ คำยวง วราลีทธิชัย (2549) วรางคณา ศรีกำเนิด (2558)

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่า ยังไม่มีงานวิจัยชิ้นใดที่ศึกษาเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร มีกลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา 7 เรื่อง โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เรื่องเล่าที่เกิดจากการผลิตซ้ำจากบทพระราชนิพนธ์จะต้องบันทึกไว้และสามารถรับชมซ้ำได้ รายชื่อขอบเขตข้อมูลที่คัดเลือกมาศึกษาปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อเรื่องเล่าอันสืบเนื่องจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกที่คัดเลือกมาศึกษา

ลำดับ	ชื่อ	ประเภทของสื่อ	ปี พ.ศ. ที่เผยแพร่
1	บทสำหรับแสดงและบทสำหรับอ่านเรื่องพระมหาชนก	บทอ่าน	2541
2	ลิเกการกุศลเรื่องพระมหาชนก	ลิเก	2543
3	พระมหาชนกมหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติ	ละครเวที	2549
4	ละครเทิดพระเกียรติพระมหาชนก	สื่อผสม	2556
5	ซิมโฟนีอุปรากรพระมหาชนก	การแสดงวงออเคสตรา ประกอบการวาดทนาย	2556
6	พระมหาชนกเดอะพีโนมันอลไลฟ์โชว์	การแสดงประกอบแสง สี เสียง	2557
7	การ์ตูนแอนิเมชันมหาชนก	การ์ตูนแอนิเมชัน	2557

ผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยจะแบ่งเป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรกเป็นการแสดงลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏในเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก และประเด็นที่สองเป็นการอภิปรายบทบาทของเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ

ลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏในเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก

จากการศึกษาพบว่าเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก ทั้ง 7 เรื่อง แม้จะนำเสนอในสื่อต่างประเภทกัน แต่ก็ปรากฏลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติอย่างเด่นชัด โดยลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

1. เนื้อหาที่แสดงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชตามองค์ประกอบของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ

เสาวณิต วิงวอน (2530, หน้า 69) และยุพร แสงทักษิณ (2537, หน้า 174) ได้สรุปองค์ประกอบของวรรณกรรมยกพระเกียรติว่า วรรณกรรมยกพระเกียรติมีองค์ประกอบคล้ายกับวรรณกรรมประเภทอื่น กล่าวคือมีส่วนนำหรือส่วนเปิดเรื่อง มีเนื้อเรื่อง และมีส่วนสรุปหรือลงท้าย อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากองค์ประกอบทั้ง 3 ประการแล้ว ยังมีลักษณะอื่น ๆ อีกที่สามารถนำมาใช้พิจารณาได้ตัวบทนั้นมีลักษณะเป็นวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่การแสดงจุดมุ่งหมายว่าแต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ และการบรรยายพระราชกรณียกิจ โดยในเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกปรากฏลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่กล่าวไป ดังนี้

1.1 ส่วนนำหรือบทประณามพจน์ เป็นองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นว่า การแต่งหนังสือหรือวรรณคดีเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งที่ต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายอานวยพรให้การกระทำนั้นสำเร็จลุล่วง บทประณามพจน์เป็นองค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ ที่ปรากฏสืบมาจนเป็นขบใน การสร้างวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ (ปัทมา พิษประเสริฐกุล, 2556, หน้า 241)

ในเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก บทประณามพจน์ปรากฏในรูปแบบของ “บทอาศรัยวาทหรืออาเศียรวาท” ตอนต้นเรื่อง เช่นใน **บทสำหรับแสดงและบทสำหรับอ่านเรื่องพระมหาชนก** บทอาเศียรวาทปรากฏตอนต้นของเรื่องชื่อนวมินทรมหาราชสดุดี

นวมินทรมหาราชสดุดี

สรวมซีพระถนต๋นอม	อภิวันท์
เทียนธูปบุปผาพรรณ	เพริศแพรว
น้อมถวายแด่ราชัน	ขวัญชาติ ไทยนา
พระจริยวัตรแผ้ว	ผ่องด้วยทศธรรม์

(ฐะปะนีย์ นาครทรรพ: ประพันธ์, ใน จักรกฤษณ์ ดวงพิัสตรา, 2541, หน้า ๗)

1.2 การแสดงจุดมุ่งหมายว่าแต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ เป็นชนบทของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏมาตั้งแต่ ยวนพ่ายโคลงสั้น เรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกนอกจากปรากฏการแสดงจุดมุ่งหมายว่าผลิตซ้ำเพื่อเฉลิมพระเกียรติในบทอาเศียรวาทแล้ว ยังปรากฏการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดแสดงดังเช่นใน **พระมหาชนกเดอะพีโนมินอลไลฟ์โชว์** ที่ก่อนเริ่มการแสดงพิธีกรก็เสนอวัตถุประสงค์ของการจัดงานว่าจัดขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช 5 ธันวาคม พ.ศ. 2557

... **พระมหาชนกเดอะพีโนมินอลไลฟ์โชว์** ซึ่งการแสดงครั้งนี้มาจากบทพระราชนิพนธ์อันทรงคุณค่าในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่แผ่ไปด้วยปรัชญาแห่งคุณธรรม ความวิริยะและอุตสาหะ ซึ่งถูกรังสรรค์ขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

(พระมหาชนกเดอะพีโนมินอลไลฟ์โชว์ นาที้ที่ 1-2)

1.3 การบรรยายพระราชกรณียกิจ การพรรณนาถึงพระราชกรณียกิจ เป็นใจความสำคัญของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ เพื่อเป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ว่า ได้ประกอบพระราชกรณียกิจใดบ้างที่ก่อให้เกิดคุณูปการแก่บ้านเมือง ใน **พระมหาชนกเดอะฟีโนมินอลไลฟ์ไชว์** แสดงพระราชกรณียกิจเรื่องการปลูกป่าที่จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านการเล่าเรื่องของผู้ใหญ่บ้านที่สอนให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้านได้รู้ว่าป่าไม้ในหมู่บ้านเกิดขึ้นจากโครงการตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จะเห็นได้ว่า **พระมหาชนกเดอะฟีโนมินอลไลฟ์ไชว์** สามารถนำพระราชกรณียกิจเรื่องการปลูกป่า มาแทรกในเรื่องเพื่อเทิดพระเกียรติได้อย่างกลมกลืน ทั้งยังนำพระราชดำรัสเรื่องป่ามาแสดงด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อขับเน้นการเทิดพระเกียรติและการสืบทอดงานโครงการอนุรักษ์ป่าไปยังผู้ชม

1.4 เนื้อเรื่องเป็นโครงสร้างส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ เพราะเป็นโครงสร้างที่จะทำให้วรรณกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ในการแต่ง ยุพร แสงทักษิณ (2537, หน้า 177-181) ได้อธิบายความสำคัญของเนื้อเรื่อง และกลวิธีการนำเสนอเนื้อเรื่องของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติว่า เนื่องจากกวีมีจุดมุ่งหมายที่จะยกพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ดังนั้น กวีจึงต้องพยายามเลือกเนื้อหาที่จะแสดงให้เห็นถึงพระบรมเดชานุภาพ พระบุญญาบารมีพระเกียรติคุณแห่งพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ๆ ให้มากที่สุด และเมื่อได้เนื้อหาแล้วก็จะต้องสรรหากลวิธีที่กวีคิดว่าเหมาะสมในการนำเสนอให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการแต่ง...ซึ่งอาจจะแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะสำคัญ ๆ คือ 1) การนำเสนอในลักษณะเป็นบันทึกหรือจดหมายเหตุ 2) การนำเสนอโดยกวีเล่าถึงพระราชประวัติพระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร ฯลฯ รวมทั้งสภาพเหตุการณ์บ้านเมืองโดยทั่วไป 3) การนำเสนอในลักษณะเป็นเรื่องเล่าแบบมีโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนาฉาก ฯลฯ 4) การสรรเสริญพระเกียรติในเรื่องทั่ว ๆ ไป โดยกวีได้แทรกชีวประวัติของพระมหากษัตริย์ หรือข้อคิดเห็นส่วนตัวของกวีไว้ด้วย

จากกลวิธีนำเสนอเนื้อเรื่องข้างต้น จะเห็นได้ว่าเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกมีการนำเสนอเนื้อเรื่องเพื่อการเฉลิมพระเกียรติตามลักษณะที่ 3 คือนำเสนอในลักษณะเรื่องเล่า โดยผสมรายละเอียดในการสรรเสริญ

พระเกียรติผ่านเนื้อเรื่อง ดังจะอธิบายโดยละเอียดในหัวข้อ การปรับเนื้อเรื่อง พระมหากษัตริย์ให้มืองค์ประกอบที่แสดงการเฉลิมพระเกียรติต่อไป

1.5 **บทสรุป** เนื้อหาของส่วนสรุป มีทั้งการถวายพระพรพระมหากษัตริย์ ขอให้พระเกียรติยศคงอยู่ตลอดไป ให้มีพระชนมพรรษายืนนานเป็นที่พึ่งของโลก ทรงหวังสิ่งใดก็ขอให้ได้ดังพระราชประสงค์ และทรงคลาดจากภัยอันตรายทั้งปวง โดยการอ้างอำนาจของสิ่งศดรเคารพ (เสาวณิต วิงวอน, 2530 หน้า 170, 176-177) ใน **ชิมโฟนีอุปรากรพระมหากษัตริย์** ปิดการแสดงองค์ที่ 4 ทศพิธราชธรรมด้วยบทขับร้องประสานกับแสดงดนตรีของวงออเคสตรา เนื้อบทขับร้องความว่า

อยู่ในแดนแห่งนี้ แสงสีทองนำส่องไกล
เหล่าประชาชนชาวไทยทั่วฟ้า น้อมนำทำความดี
ทรงในทศพิธราชธรรม บ้านเมืองเราร่มเย็นเพราะพระบารมีจวันนี้
ทรงในทศพิธราชธรรม บ้านเมืองเราร่มเย็น มาถึงทุกวันนี้
...แม้จะเหนื่อยก็เพียงแต่คิดสัมผัสก็เพราะมันทำ
ขอทำความเพียรที่เคยเห็นมาจากพ่อเป็นแบบนำ

(จุฑาส ภูธนัญญฤทธิ์, 2555, หน้า 26-27)

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาของเพลงมีทั้งลักษณะที่สอดคล้องกับบทสรุป ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏการสดุดีพระบารมีของพระมหากษัตริย์ ที่ทรงปกครองบ้านเมืองให้สงบสุขร่มเย็น และลักษณะใหม่ที่แสดงการตั้งปณิธานที่จะนำคำสอนเรื่อง “ความเพียร” ซึ่งเป็นสาระสำคัญของบทพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์ และเป็นหนึ่งในทศพิธราชธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงประพาดตลอดรัชสมัยของพระองค์มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

2. การปรับเนื้อเรื่องพระมหากษัตริย์ให้มืองค์ประกอบที่แสดงการเฉลิมพระเกียรติ

สุรพงษ์ ไสยชนะเสถียร (2554, หน้า 122) ได้วิเคราะห์ความคล้ายคลึงระหว่างพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับพระมหากษัตริย์

ว่า “...และชีวิตของพระมหากษัตริย์ก็ไม่แตกต่างไปจากชีวิตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ทรงกำฟ้าพระราชบิดาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ตั้งอยู่กับพระมารดาในต่างถิ่น และได้รับการทูลเชิญให้เป็นพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์ และเมื่อทรงเป็นกษัตริย์แล้วยังคงดำรงอยู่ในความเพียรสืบต่อไป”

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับพระมหากษัตริย์คล้ายคลึงกัน การปรับเนื้อเรื่องพระมหากษัตริย์เพื่อเฉลิมพระเกียรติ จึงเป็นกลวิธีที่ทำให้เนื้อเรื่องหลักนำเสนอเรื่องราวความเพียร และในขณะเดียวกันก็นำเสนอการเฉลิมพระเกียรติด้วย จากการศึกษาพบการใช้กลวิธีการปรับเนื้อเรื่องเพื่อเฉลิมพระเกียรติ 3 ประการ ได้แก่ 1) การปรับเนื้อหาเพื่อเฉลิมพระเกียรติ 2) การสร้างองค์ประกอบของเรื่องเพื่อเฉลิมพระเกียรติ และ 3) การสร้างองค์ประกอบศิลป์เพื่อเฉลิมพระเกียรติ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การปรับเนื้อหาเพื่อเฉลิมพระเกียรติ คือการเพิ่มรายละเอียดของเหตุการณ์ในเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์ โดยพบ 2 กลวิธีที่ใช้เฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ **การจำลองภาพเหตุการณ์เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และการใช้พระราชดำรัสหรือพระบรมราโชวาทมาประกอบการดำเนินเรื่อง**

2.1.1 การจำลองภาพเหตุการณ์เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระบรมฉายาลักษณ์ และพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเป็นสิ่งที่ประชาชนชาวไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดี เพราะนำมาเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ จำนวนมาก ในเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ปรากฏการจำลองภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประชาชนคุ้นเคยและจำได้ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างตัวละครพระมหากษัตริย์กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชผ่านตัวละครพระมหากษัตริย์

ภาพที่ 1 เปรียบเทียบพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรับดอกบัวจากแม่เฒ่าตุ้มกับเหตุการณ์พระมหาชนกรับดอกบัวจากหญิงชราใน **พระมหาชนกมหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติ และ การ์ตูนแอนิเมชันพระมหาชนก**

ที่มา:ภาพกลาง: https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%95%E0%B8%B8%E0%B9%89%E0%B8%A1_%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%A2%E0%B9%8C#/media/File:The_mercy_king.jpg

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ใน **พระมหาชนกมหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติ และ การ์ตูนแอนิเมชันพระมหาชนก** คล้ายคลึงกับภาพแม่เฒ่าตุ้มถวายดอกบัว ใน **พระมหาชนกมหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติ** การจำลองภาพเหตุการณ์นี้ปรากฏในองก์ที่ 5 มิถิลา หลังจากที่พระมหาชนกประทับบนผุสสรตเพื่อจะเสด็จกลับไปครองราชสมบัติเมืองมิถิลา ประชาชนมารับเสด็จกษัตริย์พระองค์ใหม่ แม่เฒ่าผู้หนึ่งพยายามถวายดอกบัว แต่ชบวนผุสสรตไม่หยุดพระมหาชนกเห็นดังนั้นก็เรียกให้ชบวนหยุดแล้วลงมารับดอกไม้ออกจากมือแม่เฒ่า ในขณะที่ **การ์ตูนแอนิเมชันพระมหาชนก** ปรากฏภาพนี้ในองก์ที่ 3 ตอนที่อุทิจจพราหมณ์อธิบายความหมายของทศพิธราชธรรม โดยภาพรับดอกบัวปรากฏเมื่ออธิบายธรรมข้อมัทวะ อันหมายถึง ความอ่อนโยนของพระมหาชนกที่รับดอกบัว อันเกี่ยวเนื่องจากมือหญิงชรา อาจกล่าวได้ว่าเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกทั้งสองเรื่องจำลองภาพเหตุการณ์การถวายดอกบัวของแม่เฒ่าตุ้มมาประกอบกับเหตุการณ์ของเรื่องเล่าได้อย่างกลมกลืน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงตัวละครพระมหาชนกกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชอย่างสมบูรณ์ เพราะทั้งภาพและบริบทของเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่องเล่าต่างเชื่อมโยงได้กับภาพและบริบทของเหตุการณ์จริง อันเป็นการสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเป็นกษัตริย์ที่มีพระจริยวัตรอ่อนโยนงดงาม

2.1.2 การใช้พระราชดำรัสหรือพระบรมราโชวาทมาประกอบ

การดำเนินเรื่อง พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชเป็นสิ่งประชาชนชาวไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดี เมื่อปรากฏในเรื่องเล่า ที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก ก็ย่อมเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยง ตัวละครพระมหาชนกกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เช่นใน **ชิมไฟนือปรากฏพระมหาชนก** ที่นำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมาประกอบการดำเนินเรื่องทั้งในองก์ที่ 2 ความศรัทธาแห่ง พระมหาชนก และองก์ที่ 4 ทศพิชราชธรรม

ในองก์ที่ 2 ความศรัทธาแห่งองค์พระมหาชนก ปรากฏการอัญเชิญ พระราชดำรัสเรื่องความเพียรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อเสด็จมหาสมมาคม วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีที่ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี และเป็นปีที่ทรงพระราชกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เผยแพร่บทพระราชนิพนธ์ พระมหาชนกเป็นครั้งแรก

ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์นั้น ...ความเพียร ทั้งสองประการนี้เป็นอุปการะอย่างสำคัญแก่การปฏิบัติตนปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะได้ตั้งตนตั้งใจอยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์ และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อมทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม

หลังจากการนำเสนอพระราชดำรัสบนจอภาพประกอบการแสดง และการอ่านออกเสียงของผู้ดำเนินรายงานแล้ว คณะขับร้องประสานเสียงได้ร้อง เพลงประกอบการแสดงดนตรีของวงออเคสตรา เนื้อเพลงที่ร้องความว่า

ด้วยศรัทธาของฉันขอก้าวเดินต่อไป แม้จะยังห่างไกลแต่ใจขอเย็นเย็น
ด้วยศรัทธาที่มีด้วยความเพียรที่ทำ เพื่อตั้งใจจะนำตัวของฉันไปยังถึงปลายฝั่งนั้น

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555, หน้า 26)

พระราชดำรัสเรื่องความเพียรและบทขับร้องประสานเสียงข้างต้น ปรากฏเมื่อ พระมหาชนกกำลังเพียรว่ายน้ำในมหาสมุทร 7 วัน 7 คืนหลังจากเรือแตก การนำ พระราชดำรัสเรื่องความเพียรซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานในปีเดียวกับที่ทรงพระราชทานบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก เพื่อเป็นของขวัญแก่ประชาชนชาวไทย ก็เพื่อเน้นย้ำพระเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่มีพระราชประสงค์ให้ประชาชนของพระองค์เห็นคุณค่าของความเพียร และใช้ความเพียรเป็นคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ในขณะเดียวกันการนำพระราชดำรัสเรื่องความเพียรมาดำเนินเหตุการณ์ตอนที่พระมหากษัตริย์พม่าจะนำข้ามน้ำข้ามมหาสมุทร ก็ให้เกิดการเชื่อมโยงว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชคือพระมหากษัตริย์พม่า ดังเช่นเหรียญพระมหากษัตริย์พม่าที่ด้านหนึ่งเป็นภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชหัวทรงงาน และด้านหนึ่งเป็นเหตุการณ์พระมหากษัตริย์พม่าจะนำข้ามน้ำข้ามมหาสมุทร ทั้งนี้เพื่อสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้เปี่ยมความเพียร เพราะทรงเพียรประกอบพระราชกรณียกิจต่าง ๆ อย่างไม่ย่อท้อ

2.2 การสร้างองค์ประกอบของเรื่องเพื่อเฉลิมพระเกียรติ

“องค์ประกอบของเรื่องเล่าที่เป็นบันเทิงคดีประกอบด้วย โครงเรื่อง กลวิธีเล่าเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด” (อิรวดี ไตลิ่งคะ, 2546, หน้า 2) ในเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ องค์ประกอบของเรื่องที่เกิดขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้แก่ **การสร้างบทสนทนาให้คล้ายคลึงพระราชดำรัส และการใช้เสียงของผู้เล่าเรื่อง** มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 การสร้างบทสนทนาให้คล้ายคลึงพระราชดำรัส ใน *ละครเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์*

ปรากฏบทสนทนาของพระมหากษัตริย์ที่กล่าวไว้ฟังถึงโชคชะตาของพระองค์ว่า “ตัวเรานั้นเป็นถึงลูกกษัตริย์ แต่ต้องพลัดพรากมาอยู่ดินแดนอันห่างไกล เหมือนกับเราทอดทิ้งประชาชนของเรา ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องกลับไปดูแลประชาชนของเราให้อยู่เย็นเป็นสุขสืบไป” (*ละครเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์* ตอนที่ 3 นาทีที่ 10)

จะเห็นได้ว่าบทสนทนาข้างต้นสอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ว่า “ถ้าประชาชนไม่ “ทิ้ง” ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะ “ละทิ้ง” อย่างไรได้” (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2539, หน้า 12-13) เพราะในบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์พระมหากษัตริย์พม่าเมืองมิลิดาด้วยความมุ่งหมายที่ว่า “เราจักเอาราชสมบัติของพระราชบิดาคืน” การดัดแปลงบทสนทนานี้ มีได้ส่งผลต่อการเชื่อมโยงตัวละครพระมหากษัตริย์กับ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเท่านั้น หากแต่ยังแสดงให้เห็นปณิธานอันแน่วแน่ของพระมหากษัตริย์ หรืออีกนัยหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่จะดูแลประชาชนของพระองค์ให้อยู่เย็นเป็นสุข

2.2.2 การใช้เสียงของผู้เล่าเรื่อง “ผู้เล่าเรื่องไม่ใช่ผู้เขียน...ผู้เขียนอยู่นอกเรื่อง แต่เรื่องแต่ผู้เล่าเรื่องอยู่ในเรื่อง ...ผู้เล่าเรื่องมีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครในเรื่อง (internal narrator) กับผู้เล่าเรื่องที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่อง (external narrator)” (อิรวาดิ ไตลังคะ, 2546, หน้า 31) ใน **ละครเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์** ได้ใช้เสียงของผู้เล่าเรื่องกล่าวเป็นกลอนสรุปตอนท้ายเรื่อง ความว่า

มหากษัตริย์ มหาสัตว์ อุบัติสู่	เพื่อชี้ชู มรรคา อติสลับ
ว่าความเพียรพิริยะมหากษัตริย์	คือมรรคาพาให้ได้สัมฤทธิ์
พรพระโอรสผู้คือพรโพธิญาณ	ผลภิญโญไพบารประสานประสิทธิ์
สาธุชนคนใดได้ใช้ชีวิต	ย่อมสำเร็จเสร็จกิจเป็นนิത്യเทอด

(ละครเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์, ตอนที่ 7 นาทีที่ 33)

เสียงของผู้เล่าเรื่องใน **ละครเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์** เป็นกลอนที่สามารถสรุปเหตุการณ์ในเรื่องได้อย่างกระชับและครบถ้วน กล่าวคือแสดงสถานภาพของพระมหากษัตริย์ที่เป็น “มหาสัตว์” อันหมายถึงพระโพธิสัตว์ รวมถึงการเน้นย้ำความหมายของ “มรรคา” เพื่อเชื่อมโยงกับความเพียรซึ่งเป็นหลักธรรมของเรื่อง อันเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบกิจใดใดให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อเน้นย้ำแนวคิดในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้เปี่ยมความเพียรและสอนให้ประชาชนได้ปกครองของพระองค์ใช้ความเพียรเป็นคุณธรรมในการดำเนินชีวิต

2.3 การสร้างองค์ประกอบศิลป์เพื่อเฉลิมพระเกียรติ องค์ประกอบศิลป์หมายถึง “ความงาม ความพอดี ลงตัว อันเป็นรากฐานเนื้อหาของศิลปะ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญทางศิลปะให้ผู้สร้างสรรค์ได้สื่อสารความคิดของตนเองไปสู่บุคคลอื่น” (สุชาติ เถาทอง, สังคม ทงมี, อารังศักดิ์ อารังเลิศฤทธิ์, รอง ทองดาตนะ, 2551, หน้า 3) ในเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์องค์ประกอบศิลป์ อาทิ เพลงประกอบ เครื่องแต่งกายของผู้แสดง มีบทบาทสำคัญในการเฉลิมพระเกียรติดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 การใช้บทเพลงพระราชนิพนธ์ ใน ซิมโฟนีอุปรากร พระมหารชนก อัญเชิญเพลงพระราชนิพนธ์ แผ่นดินของเราบางส่วน มาประกอบในช่วงโหมโรงที่มีการอ่านบทอาเศียรวาท

อาเศียรวาทราชสดุดี

จิตรกรรม วรรณกรรม ดนตรี ชุ่มชื่นชีวี

ด้วยเพลงพระราชนิพนธ์

ถึงอยู่แคว้นใด

เหมือนอยู่บ้านเรา

รักชาติของเรา

มีแผ่นดินแหลมทอง

ไม่สุขสำราญ

ขึ้นจำค่าเข้าสุทิว

ไว้เกิดผองไทย

รวมพร้อมน้องด้วยกัน

(ซิมโฟนีอุปรากรพระมหารชนก, หน้าที่ 8-10)

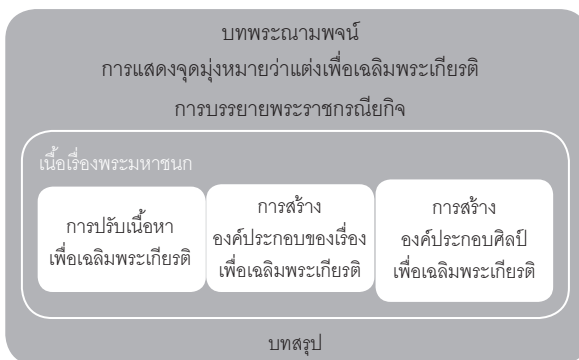
จากการตัดตอนบทเพลงพระราชนิพนธ์แผ่นดินของเรา มาประกอบบทอาเศียรวาทข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นกลวิธีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่แยบคายยิ่ง เพลงพระราชนิพนธ์แผ่นดินของเราเป็นตัวอย่างของ “บทเพลงพระราชนิพนธ์” ที่กำลังกล่าวถึงในบทอาเศียรวาท นอกจากนี้ก็การตัดทอนเนื้อหาของเพลงพระราชนิพนธ์แผ่นดินของเราโดยเลือกมาเฉพาะเนื้อหาที่กล่าวถึงความสุขที่ได้อยู่ในแผ่นดินไทย แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างบทอาเศียรวาทกับบทเพลงพระราชนิพนธ์ กล่าวคือเมื่อประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองของพระมหากษัตริย์ผู้มีพระปรีชาสามารถรอบด้าน ก็ย่อมส่งผลให้ประชาชนชาวไทยที่อยู่ในแผ่นดินมีความสุขทุกคืนวัน และย่อมรักบ้านแห่งความสุขนี้

2.3.2 การใช้เครื่องแต่งกายของผู้แสดงบนเวที ในการแสดงเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์ หลายเรื่องกำหนดให้ผู้แสดงบทเวทีสวมเสื้อสีเหลือง ซึ่งเป็นสีประจำวันจันทร์ ซึ่งเป็นวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ภาพที่ 2 แสดงการแต่งกายของวงปี่พาทย์ใน**ลิเกการกุศลพระมหาชนก**และผู้แสดงบนเวที
ใน**พระมหาชนกเดอะพีโนเนอลไลฟ์โชว์**

จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่าผู้แสดงบนเวทีแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเหลือง ซึ่งเป็นสีประจำวันพระราชสมภพ และประชาชนชาวไทยก็พร้อมใจกันใส่เสื้อผ้าเหลือง ในวันที่มีพระราชพิธีเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช อาทิวรรณดลสงสิริราชสมบัติ 60 ปี วันเฉลิมพระชนมพรรษา แสดงให้เห็นความพิถีพิถันของผู้จัดการแสดงที่ต้องการให้องค์ประกอบของการแสดงสื่อการเฉลิมพระเกียรติให้มากที่สุด จากการอภิปราย จะพบว่าเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก ปรับโครงสร้างของเรื่องเล่าให้มีลักษณะเหมือนวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ กล่าวคือ มีบทประณามพจน์ การแสดงจุดมุ่งหมายว่าแต่งเพื่อเฉลิมพระเกียรติ การบรรยายพระราชกรณียกิจและบทสรุป รวมทั้งการปรับเนื้อเรื่องพระมหาชนกให้มีองค์ประกอบที่แสดงการเฉลิมพระเกียรติ ดังจะแสดงการสังเคราะห์ลักษณะความเป็นวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกในรูปแบบภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงโครงสร้างของลักษณะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏในเรื่องเล่าจาก
บทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก

จากแผนภาพ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ส่วนนอกแสดงลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ผู้สร้างเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชกได้เพิ่มเติมเข้าไปในตัวบทเพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการแต่ง ส่วนพื้นที่ในกรอบสี่เหลี่ยมแสดงเนื้อเรื่องพระมหาชกที่ปรับองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อใช้องค์ประกอบที่ปรับนั้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ โดยการปรับเนื้อเรื่องนี้เองเป็นกลวิธีสำคัญที่ทำให้เรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชกมีทวิลักษณะ กล่าวคือยังคงลักษณะของวรรณคดีชาดก ที่แสดงการบำเพ็ญบารมีของพระมหาชก และในขณะเดียวกันก็แสดงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้เปี่ยมความเพียรผ่านการเชื่อมโยงตัวละครพระมหาชกกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

บทบาทของเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชกในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ

ความเป็นวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชกแสดงให้เห็นสายธารอันสืบเนื่องและยาวนานของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในวัฒนธรรมวรรณศิลป์ของไทย อย่างไรก็ตามวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติบางส่วนปรากฏการปรับเปลี่ยนรูปแบบและสื่อในการนำเสนอให้เหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบัน ดังเช่นการสร้างสรรค์เรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชกในสื่อสมัยใหม่ ซึ่งบันทึกไว้เป็นไฟล์ดิจิทัล ทำให้ตัวบทมีบทบาทในการเฉลิมพระเกียรติเพิ่มขึ้นหลายประการดังต่อไปนี้

ประการแรก การเผยแพร่เรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชก คือการเผยแพร่วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในสื่อสมัยใหม่ที่เชื้อให้ผู้เสพจำนวนมากเข้าถึง เช่น การออกอากาศ *ละครเทิดพระเกียรติพระมหาชก* ทางสถานีโทรทัศน์ช่องโมเดิร์นไนน์ การเผยแพร่ *การ์ตูนแอนิเมชันพระมหาชก* ทางโรงภาพยนตร์และสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ทำให้แนวคิดทั้งในแง่ของการเฉลิมพระเกียรติและความเพียรจากเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชกสามารถสื่อสารไปยังผู้ชมจำนวนมากในการฉายเพียงครั้งเดียว อีกทั้งเป็นผู้ชมหรือผู้เสพที่มีความหลากหลายทั้งเพศ วัย ระดับการศึกษา

ประการที่สอง เรื่องเล่าที่จากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกคือ **วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่รับชมซ้ำได้อย่างไม่จำกัด** ด้วยการบันทึกการแสดงของเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกไว้ในรูปไฟล์ดิจิทัล ทำให้เรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกสามารถรับชมซ้ำได้บ่อยครั้ง และสามารถนำไฟล์การแสดงมาเผยแพร่ซ้ำในสื่อสังคมออนไลน์อย่างเว็บไซต์ YouTube ได้ทำให้บริบทในการเสพเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา แต่เป็นการรับชมที่ไม่จำกัดเวลาขึ้นอยู่กับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและการเข้าชมของผู้เสพ นอกจากนี้การนำไฟล์การแสดงมาเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ยังช่วยเก็บรักษาตัวบทให้ผู้เสพสามารถสืบค้นย้อนหลังได้ง่ายทำให้เรื่องเล่ายังได้รับการเสพซ้ำอยู่เสมอ แม้จะผ่านช่วงเวลาแห่งการเผยแพร่แล้วก็ตาม

ประการที่สาม เรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกคือ **วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่สามารถนำมาเฉลิมพระเกียรติในบริบทอื่น ๆ** ด้วยรูปแบบของไฟล์ดิจิทัล ทำให้เรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกสามารถนำมาเผยแพร่ซ้ำในบริบทอื่น ๆ ได้ เช่น การนำ *การ์ตูนแอนิเมชันพระมหาชนก* มาเผยแพร่ซ้ำในช่วงการแสดงความอาลัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จสวรรคต เมื่อพฤหัสบดีวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 โดยปรากฏการเผยแพร่ซ้ำทั้งทางสถานีโทรทัศน์และตามห้างสรรพสินค้าที่มีการจัดนิทรรศการแสดงความอาลัย

บทสรุป

จากการอภิปรายข้างต้น จะเห็นได้ว่าเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชปรากฏลักษณะของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติอย่างชัดเจน ทั้งเนื้อหาที่แสดงการเฉลิมพระเกียรติตามองค์ประกอบของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ และการปรับเนื้อเรื่องพระมหาชนกให้มีองค์ประกอบที่แสดงการเฉลิมพระเกียรติ โดยเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนกมีบทบาทเป็นวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในยุคปัจจุบันที่นำเสนอผ่านสื่อสมัยใหม่ที่เข้าถึงผู้เสพจำนวนมาก

การศึกษานี้แสดงให้เห็นสถานภาพ การดำรงอยู่ และบทบาทของวรรณคดีชาติกึ่งเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาในสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเน้นย้ำถึงบทบาท

ของพระมหากษัตริย์ต่อการสร้างและการเสพวรรณคดีชาติในสังคมไทย นอกจากนี้ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ยังทำให้เกิดการผลิตซ้ำบทพระราชนิพนธ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติ อันทำให้เกิดการเพิ่มบทบาทของวรรณคดีชาติในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดผ่านลักษณะของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏในเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์

ทวิลักษณะของเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ที่เป็นทั้งวรรณคดีพุทธศาสนาตามที่มาของเรื่อง และเป็นวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติตามวัตถุประสงค์ในการผลิตซ้ำสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันแนบแน่นของสถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่เป็นแกนกลางของสังคมและวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ ปรากฏการใช้แนวคิดทางพุทธศาสนาคือธรรมะเรื่องความเพียรอันเป็นสาระสำคัญในชาติกเรื่องพระมหากษัตริย์ เพื่อสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และในขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นภาพกษัตริย์ในอุดมคติของไทยที่ต้องมี “ธรรมะ” เป็นหลักปฏิบัติในการปกครอง

ข้อเสนอแนะ

การผลิตซ้ำเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ในสื่อสมัยใหม่แสดงให้เห็นเห็นพลวัตของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบและสื่อในการนำเสนอให้เหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบัน เป็นประจักษ์พยานถึงการดำรงอยู่ของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในสังคมไทย อันมีแง่มุมน่าสนใจให้ศึกษาอีกหลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก หากไม่มีบริบทในการเผยแพร่คือวันเฉลิมพระชนมพรรษาหรือช่วงแสดงความอาลัยเป็นตัวกำกับวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ จุดมุ่งหมายในการเสพเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์จะเปลี่ยนแปลงหรือไม่ และเปลี่ยนแปลงอย่างไร หรือบริบทเชิงเวลาที่เปลี่ยนไปก่อปรกกับการปรากฏในสื่อสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา อาจส่งผลต่อการเสพและการรับรู้เรื่องเล่าที่ผลิตซ้ำจากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์หรือไม่ อย่างไร คำถามเหล่านี้สามารถนำไปต่อยอดผลการศึกษาให้ลึกซึ้งและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประการที่สอง นอกเหนือจากเรื่องเล่าที่ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์ พระมหาชนกแล้ว ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ยังปรากฏวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติอีกเป็นจำนวนมาก อาทิ การ์ตูนเทิดให้องค์ราชันย์ รัชกาลที่ 9 หากมีการนำตัวบทเหล่านี้มาศึกษา พร้อมทั้งเปรียบเทียบ ผลการศึกษากับงานวิจัยนี้ ก็จะทำให้เห็นภาพรวมของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในรัชสมัยนี้ได้เด่นชัดยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี. (2552). จากวรรณคดีสู่ละครเวทีร่วมสมัย กรณีศึกษา เรื่องมหานก Never Say Die, ใน ธเนศ เวศร์ภาดา (บรรณาธิการ). *อยู่คู่กาลกับโลก การศึกษาวรรณคดี วรรณกรรม และสื่อร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- คมวพัชร พสุริจันทร์แดง. (2558). *การสร้างสรรคานาฏศิลป์ผ่านพัฒนาการด้านปรัชญาในเรื่องพระมหานก*. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาดุริยางคศิลป์, คณะศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ค้ายวง วราสิทธิชัย. (2549). *มองวรรณกรรมพระราชพิธีในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ. วรรณวิทัศน์ (พฤศจิกายน)*, 31-71.
- จักรกฤษณ์ ดวงพัตตรา. (2541). *บทสำหรับแสดงและบทสำหรับอ่าน เรื่องพระมหานกแปรรูปจากพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช*. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปัทมา พิษประเสริฐกุล. (2556). *ยวนพ่ายโคลงฉันท์: ความสำคัญที่มีต่อการสร้างขนบและพัฒนาการของวรรณคดีประเภทยอพระเกียรติของไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, ภาควิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2538). พระราชนิพนธ์เรื่องเมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิทเซอร์แลนด์. *วัฒนธรรมไทย*, 33(ธันวาคม), 12-18.
- โมเดิร์นไนน์ ทีวี. *ละครเทิดพระเกียรติพระมหานก*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2558. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=IkTJU6jLBwM>
- ยุพร แสงทักษิณ. (2537). *วรรณคดียอพระเกียรติ*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- รุจิภาส ภูณัฏญณัฏทร. (2555). *ชิมโฟนีอุปรากร: พระมหานก*. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาดุริยางคศิลป์, คณะศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรางคณา ศรีกำเหนิด. (2558). โคลงต้นเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน: จากบันทึกประวัติศาสตร์สู่การสร้างสรรค์วรรณกรรมขอพระเกียรติ. *วรรณวิทัศน์*, (ฉบับพิเศษ), 33-76.
- สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน). *การ์ตูนแอนิเมชัน เรื่องพระมหาชนก*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2558. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=oESlu4nT7Uw>
- สำนักนายกรัฐมนตรี. *พระมหาชนก เดอะพีโนมันอลไลฟ์โชว์*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2558. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=I9k8nsR>
- สุชาติ เกาทอง, สังคม ทองมี, อ่างรงค์ อ่างเลิศฤทธิ์ และ รอง ทองดาดาษ. (2551). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ม.1*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สุภัค มหาวรรณ. (2556). "นาฏยลีลาพระมหาชนก: การสร้างสรรค์ชาดกในสังคมไทย". *วารสารไทยศึกษา*, 9(1) ฉบับที่ 1, 139-164.
- สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร. (2554). *การอภิปรายความบทรบราชนิพนธ์พระมหาชนก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เสาวณิต วิงวอน. (2530). *การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมขอพระเกียรติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อักษรวาดิ์ เสียงดัง. (2555). *เอกลักษณ์ไทยในการแสดงวิจิตรนาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชนก*. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชานาฏศิลป์ไทย, คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอ จี เอนเตอร์เทนเมนท์. (2543). *ลิเกการกุศล เรื่องพระมหาชนก*, (ซีดีรอม). กรุงเทพฯ: บริษัท บี.เค.พี. อินเตอร์ เนชั่นแนล.
- อิรวาดิ์ ไตลังคะ. (2543). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.